

Det er en god lille bog, lektor Anders Kruse Ljungdalh har skrevet om opmærksomhed – et flyvsk psykologisk kernebegreb, der rækker ind i flere af fagets specialer og tilgrænsende fagfelter. Bogen er del af Århus Universitetsforlags Asterisk-serie om pædagogisk psykologi, pædagogisk sociologi og uddannelsesfilosofi.

Opmærksomhedsbegrebet er notorisk vanskeligt at få greb om. Hvad mener vi egentlig, når vi siger, at en person er opmærksom, og hvad måler vi præcist i kognitive opmærksomhedstests? Ljungdalh påpeger, at den primære forståelse i skolesystemet er kognitionspsykologiens, hvor fokus er på målbare aspekter af opmærksomheden, der har at gøre med de højere kognitive funktioner som koncentration og hukommelse. Mens fokus i mindre grad er på opmærksomhed forstået som "en generel årvågenhed, en generel åbenhed eller modtagelighed over for verden".

Bogens projekt er at opnå en forståelse af opmærksomhedsbegrebets udvikling gennem en undersøgelse af skiftende pædagogiske praksisser, der i læringsøjemed har haft til formål at fange og fastholde skolebørns opmærksomhed. Metodisk er der således tale om en psykologisk og pædagogisk erkendelsehistorie af den Foucault-inspirerede tradition, som gennem en undersøgelse af institutionernes styringsteknologier – herunder håndtering af elevers afvigende opmærksomhedsfunktion – søger at blotlægge betingelserne for, hvordan den videnskabelige konceptualisering er opstået.

Forfatteren sporer i sine studier af amerikanske og europæiske psykologer fra omkring overgangen mellem det nittende og tyvende århundrede en skelnen mellem *spontan* opmærksomhed, der er knyttet til umiddelbart lyst og interesse for et emne, og *viljestyret* opmærksomhed, som i højere grad skal disciplineres og kultiveres gennem dyder som flid og behovsudsættelse.

Særligt betones den amerikanske pragmatismes udvidelse af eksperimentelpsykologiens opmærksomhedsbegreb. Pragmatismen opfattede opmærksomheden som et socialt og relationelt situeret fænomen, der udspiller sig i en praktisk og meningsfuld omgang med verden og derfor ikke fuldt kan indfanges under den eksperimentelle undersøgelses kontrollerede betingelser.

Forfatteren undgår i sin historiske gennemgang af skiftende undervisningsprincipper at fremstille kunstigt bombastiske modsætningsforhold mellem en tidligere "sort skole" og en nuværende "rundkredspædagogiks" praksisser, hvilket en overordnet idehistorisk fremstilling ellers kunne invitere til. I stedet læses tidligere kilders terminologi ind i deres kontekst, og det kan egentlig synes overraskende, hvor relativt moderne mange af den tidlige uddannelsestæknings praktiske forslag til datidens lærere fremstår.

Fra et klinisk perspektiv rummer bogen en gennemgang af tidligere og nuværende pædagogiske praksisser, der afspejler forståelse af den patologisk forstyrrede opmærksomhedsfunktion hos børn. Det er ikke i denne bog, man finder dybdegående behandling af ADHD-diagnosens validitet, men det påpeges, at det udbredte diagnose i

børnepsykiatrien ofte de facto knytter sig til et snævert begreb om opmærksomhed, der unddrager sig kontekstuelle aspekter af den komplekse sociale praksis, opmærksomhedsforstyrrelser hos det enkelte barn er indlejret i.

Ljungdahl efterlyser et fokus på opmærksomhed i skolesystemet, som ikke kun stræber efter at vække elevernes motivation og interesse, men også på at fastholde den – ofte tages opmærksomheden for givet, når først den er fanget. Dette er oplagt problematisk i en tid, hvor det er ikke svært at give eksempler på allestedsnærværende kilder til distraktion – uanset hvor stor interessen for et givent emne måtte være.

Bogen viser, hvordan forskning og praksis historisk har informeret hinanden og rummer en relevant kritik af, at den psykologisk forskning i takt med, at den er blevet mere præcis, valid og (natur)videnskabeligt velfunderet, samtidig i tiltagende grad er blevet afkoblet fra den pædagogiske praksis, således at nutidens lærere næppe vil føle sig særligt informerede og inspirerede ved at orientere sig i speciallitteraturen om opmærksomhed.

Der er for mig at se flere gode grunde til at læse bogen: udover det væsentlige dannelsesmæssigt formål i som psykolog at læse bøger om fagets historie og de videnskabs-og erkendelseshistoriske udviklinger, der har formet nutidens måde at begribe, måle og behandle psykologiske fænomener på, er bogen elementært interessant og kyndigt formidlet i et sprog og en stil, der rammer en god balance mellem teoretisk tyngde og tilgængelighed for et bredere publikum.

Af Emil Hvidberg Christensen, psykolog, Psykiatrisk Center København

